

Prikaz

Аутор Ivan Rajović у субота, децембар 18, 2010 у 1:13пре подне .

TRI DEZENIJE SA POEZIJOM IVANA RAJOVIĆA

Od nadrealizma ka realizmu

Da je moguće otkupiti deo intelektualne svojine pesnika Ivana Rajovića, rado bismo to učinili i, naravno, narisali naše signature.

Ovo iskazasmo, a pomislismo: "Kad spomenuti pesnik u sebe već ne bi verovao, on bi svake godine faustovski slao rukopise na trista destinacija za isti broj nagrada. Za razliku od sveprisutnih srpskih amatera, Rajović veruje samo u vreme kao istorijski merodavno.

Uz već deceniju počivšeg pesnika Ljubišu Mišića, Ivan Rajović je jedini kraljevački pesnik koji svoju liriku mahom objavljuje kod izdavača van gradskih zidina. Ako se izuzmu zbirke "Pakt" (Narodna biblioteka Kraljevo, 1987) i "Bioskop u provinciji" (Književni klub Kraljevo, 1992), uz dve knjige za decu : "Strašljivi lisac i druge pesme" (Naučna knjiga, Beograd 1994), "Vitez slinavog nosa" (Sfairos Beograd,

1977), tu je i zbirka objavljena u Novom Sadu "Velika predstava" (Stražilovo, 1990), i pet knjiga u Beogradu - "Psi će vladati svetom" (KOS, 1982), "Muzej voštanih figura" (Novo delo, 1988), "Koketa" (Apostof, 1997), "Pesme" (Prosveta, 2001) i "Šapat sa ivice sveta" (Alma, 2008).

Pesnik je svestan da ga je vreme odredilo, i to u prostoru Ibarske klisure, u varošici od 2000 žitelja, na ušću Studenice u Ibar. Iz njegove poezije se nazire da je već kao dečak umeo da misli i da postavlja pitanja. Već tada stiče potrebu da mnogo kazuje. Za takav samopregoran rad Ivan Rajović nagrađuje sebe i svoje čitalaštvo, uvek potpuno novom knjigom, novim misaonim pomacima - za razliku od mnogih savremenika, nikad ne piše stalno istu knjigu. A prostor je osvajao sam, kao što je i rođen, i svikao da se samostalno uspravi, bez dubka. Odneo je rukopise u Redakciju "Književne reči" i ostao zabeležen kao jedini Kraljevčanin kome je te 1982. godine objavljena prva zbirka u poznatoj biblioteci "Pegaz", čiji je izdavač Književna omladina Srbije.

PSI ĆE VLADATI SVETOM

To čedo intrigantnog i predskazateljskog naslova "Psi će vladati svetom" je nadrealistička saga belog stiha. I istorija je potvrđuje. I za očekivati je bilo da i na samim počecima, u pesmi "Jutro", ozbiljan pesnik proslavi sebe kao pesničko dete. U nadrealnoj pesmi koju bi rado potpisao Rajovićev tada uzor, najbolji srpski pesnik Vasko Popa, Ivan iznedrava:

Dete je suncokret/ i ima pčelu na jeziku / ima oca / i ima majku/ otac odlazi svakog jutra/ na štakama od maslačka/ majka ga ispraća/ ljubi mu obraz/ dete podiže glavu/ prema suncu/ i plače/ suze su mu/ krila leptira/

Primetno je odsustvo velikog slova u interpunkciji s jednim jedinim ciljem, da se još izražajnije ukaže zgusnuta bistrina iskustvenog doživljaja pesnika. Rođen je novi nadrealista! Već u prvencu, jezgrovitog jezika, pojavljuje se više alegorijskih pesama sopstvenog Panteona.

PAKT

U drugoj knjizi, opasanoj takođe slobodnim stihom, : Pakt, 1987. sa dva ciklusa ("Legije" i "Počasni krug") Ivan Rajović se, za razliku od drugih ne samo lako oslobađa uzora, već i ojačava nadrealno, čak i tamo gde je stao Moni Buli. Takođe vitgenštajnovski eksperimentiše sa jezikom pa nadrealno zamenjuje kontrolisana aleatorika. Pesnik u najboljoj pesmi "Bez oba oka" koristi samo jednosložne reči, troglasne. Produbljuje oniričko i skriveno nas uvodi u ličnu antologiju Erosa i Tanatosa. A pesma glasi:

Noć/ pas beo ima but/ kad ide oko sja iza sna/ gle/ luk ose/ mit rže nad tim/ čas crn čas žut/ hej psu/
tik iza uha/ trn-grb bdi pod mak bom-bom/ ako daš lik umu/ but taj beo tad ode pod sto/ kao leš češ ili
crv ući tad/ siv oko uda što sja/ kos nag ide niz rov/ čep ima rog loš/ kao bik/ raj kez ima bež/ pre živ lak
ili mek/ ćuk let zna bez tla/ šum ili bog/ vek pet oda ući tek/ ali sam ume pod tuš ići/ ili krt bez oba oka/
buć pod voz/

Samo jedno pojašnjenje: poslednji stih je jasna aluzija na najbolje delo Lava Noikolajeviča...i tako bismo mogli do u beskonačnost, no za tim nema potrebe jer i kod pesnika konciznost iz prve zbirke u drugoj ustupa mesto opisnosti, glagoljivosti.

MUZEJ VOŠTANIH FIGURA

Ivan Rajović u trećoj knjizi "Muzej voštanih figura" (trociklusna - uz istoimeni tu su i "Slova uzaludne molitve, i "Ukus pobede"), sve je slobodnijih aluzija i vidnijeg angažmana (amputirana noga, kapica od žira), ujednačenijeg metra i lapidarnijih epiteta. U pesmi "Na putu za pakao" daruje nam poduku o prekspniranom teizmu kapice od žira:

Podižem desnu ruku/ kunem se lažno/ osmeh hijene/ u mojim džepovima zveči/ dok sahranjujem/
dragu životinjicu/ u kutiji od šibica/ zvonar bogorodičine crkve/ ima slobodan dan/ iz paste za zube/
istiskujem citat/ starog zaveta/ za praznim se jaslama/ kartaju/ ljipki vukodlaci/ astmatični starci/
iskašljavaju/ avione od papira/ zemlja se švecuje/ na putu za pakao/ spasioci nose/ kapice od žira/
čovek/ kako to bolno zvuči/

Naravno da pesnik zna napamet Miljkovićeve stihove poput : "Nad praznim nebom plaču sokolari.

VELIKA PREDSTAVA

Četvrta knjiga "Velika predstava", za koju je dobio nagradu "Stražilovo" (takođe trociklusna - uz pozajmljeni naslov tu su i "Sveti citati" i "Vrt uživanja") ne traga samo za silabičkom versifikacijom, već i tonskom. U njoj uglazbljuje osmostihnu pesmu "Tajanstveni oblici", u kojoj su, ili silabe, ili zvučni, ili bezvučni afrikati, preneti na početak sledećeg stiha, pa tako "Tajanstveni oblici" klikću, plaminjaju, svitkaju:

Kliktaj kuljaju kroz kube/ keštena/ mutna šačica svesti/ otapa se uz bok ludila/ plamen tromih
inkvizitora/ sisa dojkü srama/ pred tajanstvenim oblicima/ smrti/

BIOSKOP U PROVINCIJI

Peta zbirka "Bioskop u provinciji" daje u pesmi "Ako me svrgnu" i najefektniju Rajovićevu pohvalu ludosti. Pesnik već ima potrebu za reminiscencijom i presabiranjem svog života, i takav intimizam proizvodi poetski realizem. Postaje raspevan, kitnjast do gotičnosti i rokokoičnosti. Slobodan stih sve češće ustupa mesto vezanom metru, stihu. O otkotrljaloj ludosti će pevati i u narednim, ali nikad ta tema neće dovesti do ovakvog domašaja duha:

Ako me svrgnu/ frizeri pasa.../ šetači pudlica i sakupljači/ kukavičjih jaja/ šminkeri lavica i vučji
savetnici/ .....oštrači ptičjih kljunova/ brusaci sokolovih pogleda/ ...vatrogasci zmajevih uzdaha/ i kašlja/
treneri guštera pisci govora za papagaje/ perači slonova/ kontrolori leta vilinskih konjica/ potpaljivači
svetiljki svitaca/ patronažne sestre balegara/ psihoterapeuti besnih pasa/ pedikiri mačaka i puma/
krojači zmijskih košuljica/ ...dirigenti cvrčaka/ magacioneri veverica/ sekundanti petlića/ zvonari
bogomoljki/...

jer, upravo pokazuje neviđenu vidovitost - baš navedeni stručnjaci za korekturu, i epigoni, svrgavaju predsednika Udruženja, kraljevačkog pesnika sa najviše napisanih antologijskih pesama. Istina, u našoj zbirci "Pesme Karanovca" zadovoljili smo se samo sa najkomunikativnijom ("Koketa").

KOKETA

Šesta zbirka "Koketa" nudi pesme najčešće slobodnog i dugog stiha (trinaesterci, četrnaesterci, šesnaesterci, sedamnaesterci) barok je to jezički. Koketa sadrži i spomenutu istoimenu pesmu:

Zašto mi se gola pokazuješ/ a svoje telo prepuštaš milovanju/ kupina i kajsijinog lišća/ dok te zatečen gledam./

Zašto sočne bradavice nudiš/ pčelama i gušterima/ dok se na mojim zubima/ hvataju alge i paučina./

Zašto, zašto odlaziš u suton/ i ostavljaš me da gledam/ kako nasmejani strvoderi/ pohotno jurišaju na tvoj/ đavolasti himen.

PESME

Sedmu zbirku "Pesme" predvodi antologijska "Praznina", opet ljubavna pesma. U ovim prostorima Rajović je neprevaziđeni lirik i mag erotske poezije; to ne moraju uvek biti pevanija jutarnjeg poroka, kao što je to slučaj u pesmi "Praznina":

Nema velikih misli posle ljubavi./ Praznina palace ispod podočnjaka/ i kaplje po belini zgužvanih jastučnica./ Zanat je to. Maestralno ili bedno/ doticanje genitalija pod prismotrom/ ciničnog ega. Spoj polulopti guzova/ u pijanom magnovenju ili prisno njušenje/ pomahnitalih životinjica pod svevidećim/ okom Tanatosa. A koliko samo energije/ treba da se probudi glad u mošnicama,/ koliko godina sputavanih snova da/ stisnute usnice raspukle drenjine/ ne naprave prvi proždrljivi kez?

ŠAPAT SA IVICE SVETA

I, najzad, osmu knjigu "Šapat sa ivice sveta" započinje programskom poezijom poput Majakovskog, sa parolama, pamfletima, biltenima prikaza... Knjiga u isto vreme zbraja i deceniju života pesnika i njegovih borbi za promene nepametnih ostrašćenosti, i desetleće od NATO bombardovanja srpske nejači. Takva knjiga se i mora dugo čekati. Možda otuda o njoj do sad nije bilo avaza u našim ilačenjima. Uz tri ciklusa "Rub", "Sev" i "Bauk" tu je i haiku poezija. Ni tu autora ništa nije moglo da sputa da napiše svoju najangažovaniju knjigu, ali sa rajovićevskom merom za estetsko (poput "Cveća zla"), biti samo na granici ekscesa...

Pesma "Skok" od četiri strofe naizmenično vezanog stiha - obujmljena rima, i to: kraj prvog odnosno drugog stiha uparuje se tonski sa početkom trećeg odnosno četvrtog stiha i obratno - početak prvog odnosno drugog stiha uparuje se tonski sa krajnjim slogovima trećeg odnosno četvrtog stiha. Cela pesma je dovedena do tehničkog i misaonog savršenstva. Za primer navodim poslednju strofu:

Sastavi pete za skok u nigdinu.

Smisao je spona za životom muklim.

Minu svi životi, a san se nastavi

Napuklim dahom kojim si disao.

I na kraju "Skok" je Rajovićev manifest i poruka pesnika za moguće buduće živote:

-Moguće je dosezanje smislenog žizna pre nigdine

-neophodan je prenos sna na potomstvo, jedinog dela i imetka za cel vek.

Miroljub Domazet